

SZAKDOLGOZAT

Szegő Eszter

2025

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Szent István Campus
Állattenyésztési Tudományok Intézet
Lótenyésztő és lovassport szervező agrármérnök
alapképzési szak

Hucul, mint magyar őshonos fajta génmegőrzése és
használata napjainkban

Belső konzulens: Abayné Dr. Hamar Enikő
egyetemi docens

Belső konzulens
intézete/tanszéke: Állattenyésztés-
technológiai és
Állatjóléti tanszék

Készítette: Szegő Eszter

Gödöllő

2025

Tartalom

1. Bevezetés	3
2. Szakirodalmi áttekintés	5
2.1. A hucul név eredete és földrajzi eredete.....	5
2.1.1. A hucul ló fajta története az I. világháborúig.....	5
2.2. A fajta története a világháborúktól napjainkig.....	8
2.2.2. A fajta tenyésztése az egyes országokban	8
2.3. A hucul fajta fenotípusos megjelenése és tulajdonságai	13
2.3.1. A munkavégzése	13
2.3.2. Igényessége.....	13
2.3.3. A hucul feje.....	13
2.3.4. A hucul nyaka.....	14
2.3.5. Mar és a hát	14
2.3.6. Szügy és mellkas.....	14
2.3.7. A hucul végtagjai.....	14
2.3.8. Patái.....	14
2.3.9. Színei	15
2.4. A hucul tenyésztése és sajátosságai	15
2.5. A fajta törzsei.....	18
2.6. A fajta kancacsaládjai.....	18
2.7. A hucul ló legfontosabb ősei	19
2.10. A hucul fajta használata vagy hasznosítása napjainkban	21
2.11. Huculösvény	22
2.11.1. Kategóriák:.....	22
2.11.2. Akadályok:.....	24
3. Anyag és módszer	28
3.1. Vizsgálat helyszínei:.....	28
4. Eredmények és következtetések	30
5. Következtetések és javaslatok	37
6. Összefoglalás	39
7. Irodalomjegyzék.....	42
8. Ábrák jegyzéke.....	44
Nyilatkozat szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről	45
Konzulensi Nyilatkozat.....	46
MI Nyilatkozat.....	47

Köszönet nyilvánítás 48

1. Bevezetés

A hucul ló egy különleges fajtának számít, amely a Kárpátokban, főként a mai Ukrajna területén alakult ki. Ez a kis méretű, de rendkívül robusztus lófajta híres a kitartásáról és alkalmazkodóképességéről, ami lehetővé teszi számára, hogy nehéz terepen is megállja a helyét.

A hucul lovakat hagyományosan mezőgazdasági munkában, málháslóként, illetve hegyi vadászok szolgálati lovaként is használták. Málhás lóként való használata még a II. Világháború után is felmerült.

Napjainkban a használati köre teljesen átalakult, ezáltal más használati módot kellett találni ezen fajtának, hogy génrezervként is menthető legyen a következő évekre. Tenyésztése a mezőgazdasági, katonai és erdészeti használat helyett, átvette a sport és a szabadidős tevékenység a helyet.

Lengyelországban és Szlovákiában az erdőgazdálkodásban, mint erdészeti munkaló, még továbbra is népszerű, de már ezekben az országokban is a lovassportban való használatát átvette a fő szerepet.

Ausztriában terápiás- és hobbi célra veszik hasznát, valamint Lengyelországban fogatsportban széleskörűen használják.

Magyarországon is elsőként fogathajtásban használták őket, versenyszinten. A Magyar Köztársaság Pónifogathajtó Országos Bajnokságán, 2003-ban II. helyezést, 2004-ben I. helyezést értek el hucul pónifogattal. Kipróbálták őket hosszabb távon is, két alkalommal öt nap alatt tettek meg két hucul kancával, postakocsival, 302 km-es utat, Kazincbarcika és Krakkó között, illetve lovastúra keretén belül Magyarországról Lengyelországba mentek lóháton több mint 400 kilométert, bizonyítva a hucul ló alkalmasságát és kitartását. (Felvidek.ma, 2013)

Gyermekek és felnőttek egyaránt rendszeresen részt vesznek magyar tenyésztésű hucul lovakkal versenyeken, főként díjugratásban, ahol nagyon szép eredményeket érnek el velük.

Huculösvényen magyar hucul először 2005-ben Gladyszówban indult. Elsőként 2008-ban hirdettek meg Magyarországon huculösvényt, rögtön három helyszínen (Szigetcsép, Tahitófalva, Jósvafő).

A huculösvény egy olyan versenytípus, amelyet csak hucul lovak számára találtak ki, mivel az eredeti használati módhoz nagyon hasonló. Ez a versenytípus egy extrém nehézségű hegyi terepet modellez, árok feletti és magasított pallókkal, nagyon meredek fel- és lejárókkal, természetes, illetve mesterséges akadályokkal, ugrásokkal. Ez az új használati mód napjainkra megint felkeltette ezáltal az emberek érdeklődését a hucul fajta iránt.

Szaktervezésnek a célja az, hogy a génmegőrzési támogatásban részesített, veszélyeztetett kategóriában lévő hucul kisló fajta használata és tartása, miért törpült el és vált népszerűtlenné a lovas személyek körében. Ezt a problémát miként lehetne orvosolni, milyen módon lehetne még jobban népszerűsíteni ezt a nagyszerű fajtát.

A célkitűzésem továbbá annak a kiderítése, hogy az általam vizsgált tenyészetekben, mely kancacsaládok a legkiemelkedőbbek a fajtán belül és miért.

A fent említett célokat, egy interjú keretén belül, olyan személyeknek a szakmai véleménye alapján összegezném és írnám le az eredményeimet, akik hucul ménes tenyésztés- vagy sportegyesületek vezetői.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. A hucul név eredete és földrajzi eredete

A hucul név valójában egy XII-XX. század közötti időszakban, a ruszin törzsekből kialakult hucul nevezetű nép neve. A hucul népet a többi ruszin törzstől a földrajzi elhelyezkedésük, illetve nemzeti alakulásuk, rendeződésük határolta el. Ez a nép általában sosem a völgyekben, hanem a legmagasabb csúcsokon, a hegyeken helyezkedtek el, telepedtek le. A nép egy igazi lovas nép volt, akik a mindennapi életüket, tevékenységeiket lóháton élték meg, ezek az emberek még a templomba is lovon mentek. Az édesanyák gyakran gyermekeik táplálását is lóháton végezték el, a hucul nép gyermekei hamarabb tudtak lovagolni, mint jární.

Ezen a barátságtalan klímájú területen, ahol a hucul nép élt, a lovaiknak is hasonlóan viszontagságos természeti környezetben kellett megmaradniuk. Általában istálló nélkül, egy fához kikötve, nagyon kevés takarmányozással ellátva tartották őket. Így egy nagyon jó teherbíró képességű, igénytelen állatról beszélünk, amely a legrosszabb körülmények között is életképes tudott maradni. Egy olyan munkás állatról, lóról van szó, amit akkoriban még hegyi lónak neveztek. Hazánkba ez a nép a Kárpátok északi részén lévő csúcsairól érkezve vándorolt be az országunkba, ahol a Tisza egyes részein telepedtek le. (Mihók,2014)

2.1.1. A hucul ló fajta története az I. világháborúig

Az első ménes kialakulása

A hucul nép saját igénye szerint tenyésztette lovaikat. Ebben az időben a katonaság számára a málhás lóra való igény nagyon megnövekedett. Így figyelt fel egy hadnagy Joseph Cavallar ezekre a fajtájú, igénytelen, de jó munkabírású lovakra. Államilag bele akartak folyni a fajta tenyésztésébe, hogy feljavítsák, illetve a saját igényeiknek megfelelően alakítsák a ló tulajdonságait, nagyobb marmagassággal, a csánk erősebbé tételével. Így arab méneket kezdtek el alkalmazni ezeknek a lovaknak a fajtamegújításához. Lényegében a hadnagy javítani akarta a Kárpátokon túli lófajtáknak a génállományát, ezáltal a huculét is. Így jött létre Radautzon 1774-ben az 1. hucul ménes, a parancsnoknak a vezetésével. Eleinte, ahol a nép letelepedett, ott szaporodott a fajta. Az állami beavatkozás kezdetétől kezdték el használni a hucul nevet ezen hegyi lovak megnevezésére, amelyek ekkor még a nép tulajdonában voltak és ott szaporodtak.

Később a hadsereg újabb eszközökhöz folyamodott a tenyésztés érdekében és Lucsinán 1856-ban létrehoztak egy ménest, amelybe ruszin népektől vásároltak 10 székely kancát és 2 mént. Ezek a lovak a huculföldi lovakkal rokonságban lévő állatok voltak, csak magasabb volt a marmagasságuk. Az 1815-ben létrehozott, úgynevezett „Lucsinai platón”, egy 3500 ha-os erdővel és legelővel határolt terület, ahol a ménes lovai voltak elszállásolva. Az akkori történelmi helyzet miatt, a radautzi ménes polgári kézbe került, ennek következtében 1870. január elején feloszlatták a ménest. A lucsinai lóállományt szétszították az ott élő emberek, parasztok között. 1872-ben úgy „eltűnt” a ménes, hogy nyomait sem lehetett megtalálni. (Mihók,2006)

A következő években nagy kereslet alakult ki az igénytelen málhás ló iránt, így a mezőgazdasági minisztérium döntése által létrehoztak egy új ménest, illetve állományt. A hucul népnél kialakult lóállományból vásároltak tíz vemhes hucul kancát és egy hároméves mént. Több sikertelen tenyésztést próbáló idő után, a lovakat újra Lucsinára vitték a „lucsinai-platónra”, ahol újra alakult a ménes. (Mihók, 2014)

A radautzi katonai ménes megalakításával létrejött az úgynevezett nemesített hucul ló állománya. A tenyésztés még a legkímértebb elvek alapján történt, szinte csak szénán éltek a lovak, abrakot csak a méntelepen lévő méncsikók kaphattak. Az 1794-ben új feladatokat kapó radautzi ménes 1876/1877. évi ménesalapítás célirányosság miatt igen nagy hatást gyakorolt a tenyésztésre. Ezt a kislovat, a meredek hegyvonulatokat átívelő ösvényeken keresztül málhát cipelő állatokat nem csak a hadsereg használta ki, hanem a helyi vadászalakulatok nélkülözhetetlen málhás állata is lett. 1876 és 1877-ben a ménesbe kerülő csikók neveit a szülőföldjük neveiről kapták meg. Néhány példa: Lucsina-hegycsúcs 1590 m, Tatarka 1547 m, Stírbul 1480 m, Hroby 109 m, Gaina 1476m. Így a csikók nevei ez alapján lettek a méneskönyvbe felvéve: Gaina – 141 cm, 4 éves; Tatarka – 130 cm, 5 éves; Lucsina – 140cm, 7 éves nevet kapó kanca. Később az 1895-ben született 17-es törzskancaszámot kapó 4 éves Paskana kancát, a nadvornai csikótelepről átszállították Lucsinára. Ebben a határozottan örökítő kancaállománnyal rendelkező ménesben, az első mén 1877-1880 között fedezett, Stribul fedezőmén, aki 1873-ban született. Az idő elteltével ez a mén egy nagy törzset alkotott, melyben a kancák száma 28-ra növekedett. (Mihók, 2014)

Ezután megkezdődött a ménék felkutatása, Stribul mént követte az 1871-ben született Miszka, akit 1881-1883 között használtak törzsménnek. Majd a későbbiekben egy Taras nevezetű törzsmén fedezett 1883-1886 között. Ezen tenyésztési periódus utolsó ménje Czeromosz volt, aki 1883-ban született, 1886-1893 között használták tenyésztésben. A ménesben egészen 1895-ig háremszerű fedeztetés folytattak, a kancák a legelőkön ellettek. A ménes lélekszáma elérte a

százhusz tenyészkancaát csikóikkal együtt. A későbbiekben a ménesben ménhiány alakult ki, ezáltal beszereztek egy Ispas nevű mént, de nem tudtak genealógiai vonalat kialakítani.

Az első törzsmének ivadékait tenyésztésbe fogták, így felállították:

- Stribul I. született 1879 és 1893-1897 között fedezett
- Czeromosz I. (1891-1898)
- Taras I. született 1887 és 1897-1900 között fedezett
- Miszka I. Született 1883 és 1894-1904 között fedezett

Később megvásárolták Halicson az ismeretlen származású, de rendkívül jó mérvadókkal járó Goralt, aki 1906-tól 1918-ig fedezett a fajtában. Valamint továbbá még egy mént, akit a Hrobyshegycsúcsról neveztek el, 1895-ben született és a Goral ménhez hasonlóan nagyon fontos alakja lett a fajta történetének. (Mihók, 2014)

A tenyésztés az első világháborúig zavartalanul folyt, de a háború alatt a ménes nagyrészt málhás lónak elvitte a hadsereg, takarmány hiány miatt tönkrementek és egy részüket eladták. A lucsinai kiemelkedően magas egyedszámú ménesében ötven kancát és három mént sikerült áttelepíteni 1914-ben Kottlingbrunnba, majd 1915-be Waldhofba került az állomány, felső-ausztriai tartományba.

1. kép: Miksza mén, (Mihók, 2014)

2.2. A fajta története a világháborúktól napjainkig

2.2.1. A két világháború között

Az első világháború következtében a béketárgyalások miatt átrajzolták Közép- Európa országainak határait, így a „Hucul-vidék” három utódállam fenntartása alá került, Románia, Csehszlovákia és Ukrajna. A megmaradt egyedeket a három állam között osztották el. Az egyedeket Románia, Csehszlovákia és Ukrajna kapta meg. Ukrajna később lemondott ezen egyedekről, melyet később Csehszlovákia és Magyarország vásárolt meg. (Somogyvári,2019)

2.2.2. A fajta tenyésztése az egyes országokban

2.2.2.1. Románia hucul ló tenyésztése

A háború után Romániának jutott Bukovina területe, amely a háborút igen megsínylette. Amikor Radautz és Lucsina hozzá került nem volt olyan személyzet, aki értett volna a lovak ellátásához, illetve a fosztogatások miatt nagyon sok lovat elvittek. Végül Laniorescu kapitány kapta azt a megbízást, hogy rendet teremtsen és újjá alkossa a ménest. 1919-ben megpróbálták az elhurcolt lovakat megkeresni és visszavinni. Ez időben a kapitány rátalált egy Czort nevű Hucul ménre, illetve egy Roibu nevű ménre is.

1919 tavaszán kiválasztottak kilenc kancát a tenyésztésre és a Czort nevű lovat átnevezték Corbu-nak és négy kancát kapott tenyésztésre. Veheméből két kanca született 6 Corbu és 8 Corbu. A mén később 1923-ban ért el kiemelkedőbb eredményeket tenyészállatként. Származását nem ismerték, de Czeremosz vagy Stirbul ivadékanak gondolták külleme és teljesítenye alapján.

1919 júliusában Lucsináról elvitt Ausztriába tartott állomány egy töredékét visszahozták és ebből kilenc mént, hármat a Hroby törzsből és hatot a Goral törzsből, akiknek fontos szerepe volt az elkövetkezendő idők tenyésztésében. (Hackl Ernst, 2016)

Már Román állította fel Goral I-ként az Ausztriából visszahozott 8 Goral – 13-at, akinek ivadéka a legjobb tenyészkanca közé tartoztak. Például 37 Goral I, 87 Goral I. A második mén Hroby II, akinek 119 Hroby-3 volt a neve, illetve Hroby III, akinek 121 Hroby-7 volt a neve, anyja Stirbulra és Miskára rokontenyésztett. (Mihók,2014)

Hat kancát, illetve a vissza cserélt kancákat, valamint a vissza adott kancákat és ivadékokat, és a felsorolt méneket 1919-ben visszahelyezték Lucsinára, ahol újból megalakult a ménes. Ekkor a háború előtti kitenyésztett ménekkel és típusos kancákkal indították újra.

1924-ben a lucsinai ménes vezetője megváltozott, az új vezetőnek az volt a célja, hogy kilépjen a Hroby – Goral beltenyésztettségéből, ezáltal Székelyföldre utazott újabb méneket vásárolni, ennek eredményeképpen két új ménnel tért vissza.

Pietrosu 1930-ban született mén volt, a nyakát megfelelőnek ítélték, háta eléggé feszes volt, megfelelő ágyék- és farhossz jellemezte ezt a mént, szügye szélességét a hiányos zömöksége ellen kifogásolták. Nagy fokú keheességben szenvedett ezáltal 1936-ban kiselejtezték. Két évjáratát nagyon ígéretesnek gondolták.

Ousor 1929-ben született szíjjalt hátú mén volt, valamilyen rokonságban lehetett Pietrosuval. Nem tűnt elég zömöknek, illetve másodlagos nemi jellegek se voltak annyira kiemelkedőek nála. A szép fejét, nyakát és a mellkas dongásságát pozitívnak vélték. A farszélességével és lábai előre vitelével, rövid csánkijával nem voltak megelégedve, de évjáratú csikói nagyon tetszetősök voltak küllemre, mint mentálisan is.

Mindkettő ménnek a pozitivitása az volt, hogy nem volt közülük genetikailag a Hroby – Goral genetikai vonalhoz. Lucsina újkori történetében vonalalapítók lettek.

Prislop névvel a Goral törzs egy mellékágát alakították ki a 84 Diána anyából, Goral I – 7 után, 1932-ben született ménnel. (Mihók,2014)

A román ménesvezetése, hogy kitörjön a beltenyésztettségéből 1931-ben vásárolt egy Gurgul nevű méncsikót, ami valószínűséggel 70 Hroby I anyából származik. A törzsalapító Gurgul mén vagy is az apja másának tartották, akkoriban nem kapott valami pozitív küllemi jellemzést. Könnyű és alacsony, szűk mellkasa volt, szép fara ellenére hátul nem volt eléggé széles, illetve a magasan elhelyezkedő csánktól rossz lábállású is volt.

A II. világháború után a ménesben folyó tenyészmunkáról csak 1990 után maradtak feljegyzések. Románia szerte legfőképpen a hegyvidéki területeken hasznosították a kancákat mezőgazdasági és erdészeti munkára. Ezt a kancaállományt el kellett látniuk fedezőmén állománnyal. Ebből eredően 50-70 hucult, az állami ménnek fedezhettek.

Manapság száz kancát és öt az törzset 8-10 mén képviseli. A Lucsinán tartott tenyészkancaák származás-nyilvántartása 1919-ig van visszavezetve.

2.2.2.2. A lengyel hucul ló tenyésztése

A Lengyelországban található Zabie – Kosow és környéke volt a hucul lótenyésztés központja. A XX. század fordulója előtt, több mint 1300 kancát fedeztettek itt, általában előfordult az,

hogy ménenként 70 kanca volt fedeztetve. 1891-ben alapították meg először Kosow-ban, majd négy évvel később Zabie-ben az első fedeztetési állomásokat.

A lengyel hucul fajta tenyésztés specialitását a tarka hucul ló tenyésztése adta. Ezeket a tarka lovakat leginkább a Zabie környékén élők szerették, ezáltal ott tenyésztették a legtöbbet belőlük. Az első elismert tarka hucul a Kapitán nevet kapta.

Az I. világháború után itt is nagy része elveszett a ménesnek, majd, amikor az országok között újra osztották a nagy ménes maradványait Lengyelország is részesedett benne, így javítani tudta az eredeti tenyész anyag minőségét, mivel Hroby és Goral ivadékokhoz is hozzá tudtak jutni. A lengyel hucul ló törzskönyvezése csak 1924 utánra tehető, mivel saját állami ménes is csak 1938-ban alakult. Az ekkor törzskönyvi nyilvántartásba vett kancák közül hetvenhét Goral törzsből, huszonnyolc a Hroby törzsből, három az Ispas és kettő a Taras törzsből származott. 1925-ben megalakult a tenyésztőszövetség a mezőgazdasági kamara felügyelete alatt állt. (Hackl Ernst, 2016)

Fontosabb lengyel kancacsaládok a következők lettek: Polanka, Pastuszka, Wydra, Góralka, Wrona.

A lengyel lótenyésztés is adott egy vonalalapító mént a hucul lófajtának. 1937-ben vásároltak egy mént, az 551 törzskönyvi számon regisztrált **Polant**. 1929-ben született Polan, ismeretlen származású volt, de a legreményteljesebb sötét pej színű, fajtához hű típusú mén volt.

Az 1980-as években a kancák száma hirtelen lecsökkent, az állami ménesben huszonöt kanca volt. Ennek megoldására egy új tenyésztési programot dolgoztak ki, elfogadtatták a társadalommal e fajtának a jelentőségét, tekintve, hogy kulturális örökség és természetvédelemben fontos szereplőként nyilvánul meg. Az országban a mai hucul lovak tenyésztési célja nagyon összetett, nem csak erdészeti és mezőgazdasági munkában hasznosítják őket, hanem a lovassportokban is. A rendszeresen szervezett gálákon vagy találkozókön bemutatják a fajta használhatóságát. Jelentős ménese a Gladiszów, Odrzechova és a Bieszczadzki Nemzeti Park. Az új tenyésztési programnak és a génmegőrzési támogatásnak köszönhetően meghaladja az 1200 kancát, az idősebb mének száma 170-180, a fiatalabb mének száma mindösszesen tíz, közel 700 csikóról szólnak a jelentések.

2.2.2.3. A hucul ló tenyésztése Magyarországon

A trianoni békediktátum után, Magyarországot a legjobb kislovak hazájától is megfosztották. A szomszédos országokból való behozatal vagy vásárlás igen költségesnek bizonyult. Néhány tenyésztésre alkalmas kancát találtak az országban, de mén hiányában nem lett volna nagy

sikere a tenyésztésnek. Ennek következtében, jól jött ki, hogy Ukrajna lemondott a neki szánt lucsinai tenyész anyagról, ezáltal Magyarországnak sikerült négy gyönyörű fajtatisztán tenyésztett, az egykori radautzi ménesből származó méneket és tizenhat fajtatiszta kétéves hucul kancákat megvásárolni. Waldhofból 1923. január 24-én négy hucul mén és 1923. február 9-én tizenhárom hucul kanca vonult be Bántapusztára. (Hackl E. ,2016)

A ménék pontos leírása:

A Goral I-3 született 1919 március 16-án, fedezett 1923 – 1934 között, majd 1935-ben ivartalanították.

Goral I-4, aki 1919. május 15-én született, sötét pej, csillag, pizra, bal szemére csóka mén volt. 1923 – 1934 között fedezett, 1935-ben ivartalanított.

Goral I-2, 1920. április 30-án született, gyéren tűzött, nyári fekete, jegytelen. 1924 – 1932 között fedezett, 1932-ben ivartalanították.

Hroby I-5, 1920. május 6-án született, Szíjalt hátú pirospej, csillag, keskeny hóka, szárcsa, hátulsó bal láb csüdig felhúzódva kesely. Tenyésztésben 1924 – 1930 között állt. 1930-ban elhullott.

A bánatpusztai ménest 1922-ben állították fel, további nyolc kancával bővült az állomány. Később 1923 – 1924 között még negyvenhárom kislóval gyarapodtak, majd 1924 végén tovább vásároltak, nyolc idősebb kancát, négy négyévest, három háromévest, hat két évest, öt egyévest és hat szopós csikót. Lengyel import révén 1929-ben két hucul kanca és két hucul mén érkezett. Az 1925-ben született Taras és Czeremosz (nekik nem volt köztük a háborúk előtti törzsalapítókhoz). 1931-ben megvásárolt Hroby I-9 mént. (Mihók,2014)

1935-ben megszűnt a Magyar Királyi Bánpusztai csikótelep, majd Hajmáskéri Gazdasági kerületként, később egybe olvadt a csőpusztai gazdasággal és így folytatta működését.

Kárpátaljának az anyaországához való visszacsatolásával a történelmi Magyarország híres turjaremeti ménteleposztálya, huszonnyolc fajtatiszta hucul mén és harminckilenc kanca került vissza. A turjaremeti ménest a front elől evakuálták, a ménes nagy része Mansbachba került más magyar tenyésztésű lovakkal együtt.

1920-as években beszélhetünk arról, hogy a Magyarországon lévő huculló – tenyésztés a II. világháború miatt megszűnt. 1945 után egy darabig nem mondhattuk azt, hogy van hazánkban hucul lótenyésztés. Később, kiderült, hogy ezt a kedvezőtlen időszakot pár egyed átvészelte. Ezekből az egyedekből Anghy Csaba - a Fővárosi Állat- és Növénykert egykori főigazgatója – a fajta hazai tenyésztését újra építette. (Periskin K, 2010) Az állatkertben hét kancával és egy Szlovákiából importált kiváló ménnel (391 Goral X-20 Kaplár) kezdték meg a tenyésztést,

továbbiakban követte két mén (392 Goral X-24 és 2028 Ousor-26). Az állatkert nem tudott teljesen az eredeti életkörülményükhöz és méltó életfeltételeket adni, így ez a kisállomány több helyen is megfordult hazánkban. A kezdeti bizonytalanság után az 1980-as években megtalálta a helyét az országban, az aggteleki karsztra került, amely minden főszempontból megfelelő volt az ő életkörülményeiknek. A ménes az új helyén elkezdett gyarapodni, fejlődni és minőségben is képes volt fejlődni. Fél évtized alatt huszonöt tenyészkancára emelkedett az állomány. 1992-től az Aggteleki Nemzeti Park, a Póni és Kislótenyésztők Országos Egyesülete szakmai harmóniában végzi a fajta fenntartását, és a fajta genetikai diverzitásának a fennmaradásán. Idővel a földművelésügyi miniszter jóváhagyásával a hucul ló fajtát is a génmegőrzési támogatásban részesíthető fajták közé sorolták. (Aggteleki Nemzeti Park Igazgatósága,2016) A gondos tenyésztői munka során nagymértékben javult az állomány. A 2010-es évek elején már nyolcvan körüli egyedszámú kanca legelt a karsztvidéken, az állományt még jól kiegészítette a Lucsináról hozott két kanca és két mén, valamint az ivadékaik. Rendkívüli tenyészhatást eredményezett Lengyelországból származó 3139 Polan\ Rapsod nevű mén tenyésztésbe állítása. Az állomány már meghaladja a kétszáz tenyészkancák számát és a mének száma 10 – 15 között változik, ma már mindegyik törzs képviselteti magát a ménesben.

2. kép: Goral X-20 Káplár (Mihók,2014)

2.3. A hucul fajta fenotípusos megjelenése és tulajdonságai

A hucul ló fajta, egy egyedülálló fajta, életmódjában és fenotípusában minden más fajtától különbözik. A kulturfajtákhoz szokott szemű emberek, meglepőnek találják ezt a fajtát, mint a primitív fajták máig fennmaradt képviselője. Ez a primitív fajtajelleg megjelenik apró termetében, nehéz, mégis szép alakú csontos fejében, húsos pofájában, igénytelenségében és ellenállóképességében. Ezen tényezők ellenére sem kelti a csökkent ló benyomását, határozottan tömeges fajta.

2.3.1. A munkavégzése

A hucul lovat mindig a feltétlen munkakészség jellemezte, valamint a vele való könnyű bánásmód. Régen a Kárpátokban erdészeti munkára és málháslóként, hegyi vadász alakulatok minden es lovaként használták. A hucul hegyi körülmények között kialakult tulajdonságait kihasználva, Lengyelországban létrehoztak egy új használati módot, a huculösvényt. (Stachurska és mtsai, 2006)

2.3.2. Igényessége

A hucult kisigényű és ellenálló fajták közé soroljuk. Kis igénye megmutatkozik a takarmány tápanyag- koncentrációja iránti követelményben. Hatékonyan értékesíti a tömegtakarmányt. Abrak nélkül, jó minőségű széna etetésével, folyamatos munka mellett is kifogástalan kondícióban maradt.

2.3.3. A hucul feje

A hucul feje aránylag nagy, azonban hossza, a durva csontozata, pofaszélessége a test tömzsisége miatt nem feltűnő. A szeme nagy, de mélyen fekvő. Előlnézetben a homlok nagy

3. kép: Hroby Bryf feje

szélessége, oldalnézetből a jól izmolt pofák nagy felülete miatt, sokan durvának vélik. A középhmagas fejtűzés széles alapon csatlakozik a rövid nyakkal. (Mihók,2006)

2.3.4. A hucul nyaka

A középhosszú, esetenként hosszú nyak vastag, széles és izmos, a tarkótól a marig széles, egyenes vonalú. A bőséges üstök és sörénye dús, vastagszálú, a csikóknál hosszú ideig felálló, gyakran elfedi a homlokot, a szemeket és a mart. (Mihók,2011)

2.3.5. Mar és a hát

A mar rendkívül széles, lapos és izmosan párnázott. A hát széles és feltűnően hosszú, a magasan helyeződő keresztcsontban, majd a rövid, hátrafelé lejtő farban folytatódik. (Mihók,2011)

2.3.6. Szügy és mellkas

A szügye széles elég mély és jól izmolt. A mellkasa széles, igen mély és nagyban hozzájárul a hucul testalkatának zömökségéhez. A mellkast dongás bordák és állbordák zárják. (Mihók,2014)

2.3.7. A hucul végtagjai

A vállak szélesek, meredek, a lapocka előrecsúszott. A lábak erősek, az alkar és a combcsont erőteljes izomzattal borított, az ízületek jól fejlette, a lábállás széles. A szár száraz, inas, a csüd erőteljesen fejlett, szintén száraz. (Mihók,2006)

2.3.8. Patái

A paták kemények, kicsinyek, jól formázottak, patkolás nélkül is igen ellenállóak.

4. kép: Hroby Csatár, a fajta szinte minden küllemi jegyét magán viselő mén (Mihók,2014)

2.3.9. Színei

Színük legtöbbször pej, nyári fekete vagy fakó, de előfordul az eredeti ősi színváltozat, az egérfakó is. A fakó és pej egyedek minden esetben fekete hátszíjjal rendelkeznek. Igen gyakoriak az atavisztikus bélyegek, mint a lábak zebroid csíkozása és a vállkereszt. (Aggteleki Nemzeti Park, 2016) A hucul tenyésztési szabályzatában elfogadott már a tarka szín a lovaknál, amelyet, Lengyelországban tenyésztettek ki, ezért a színért az úgynevezett To gén felel. (M. Pasternak, 2013)

2.4. A hucul tenyésztése és sajátosságai

A világ, és az emberek igénye, valamint a környezet és állatfajták viszonya folyamatosan változik. A modern élet konkurenciaharca különböző állatokra is kiterjedt, ezáltal nagyon sok állatfaj kiszorult a modern tenyésztés és nézet miatt, és veszélyezve lett ezen fajok populációja, fennmaradása.

A lótenyésztés általános válságából, a lovassport szakágakra szorító lóhasználatából, a hucul ló eredetileg is szűkre szabott tenyész körzetéből következően a fajta ma kislétszámú, veszélyeztetett sorsú kategóriába sodródott és Románia, Lengyelország, Csehország, Szlovákia, Ausztria, Magyarország együttes tenyészkanca-létszáma alig éri el az 5000 egyedet. (Sziszkosz és mtsai, 2014)

Ezeknek a fajoknak kulturális vonzata van, valamint egymásra épülő emberi generációk munkájának a következményei. Megőrzésük az emberi értékeket is szolgálja. Ezért próbáljuk őket, mint a hucul fajtát is megvédeni, ezt génvédelemnek nevezzük.

Az úgynevezett géntartalék-védelmi folyamatban legfontosabb a fajtatisztaságának a kérdése. A géntartalék – védelem célja fajta genetikai erőforrásának megőrzése, fenntartása, gyűjtése és védelme. A génvédelem célja a génbanki értékű állomány fenntartása és szaporítása, természetes élő állapotban, genetikai alapok változtatása nélkül. Ezekből épül fel a génmegőrzés fogalma, melynek célja a megőrzött állatok tovább szaporítása és hasznosítása különböző területeken. A hucul lófajtát legfőképpen ökológiai szemléletű gazdálkodásban és a kulturális értékek hasznosításában és az idegenforgalomban hasznosítják. (Bodó I., 2011)

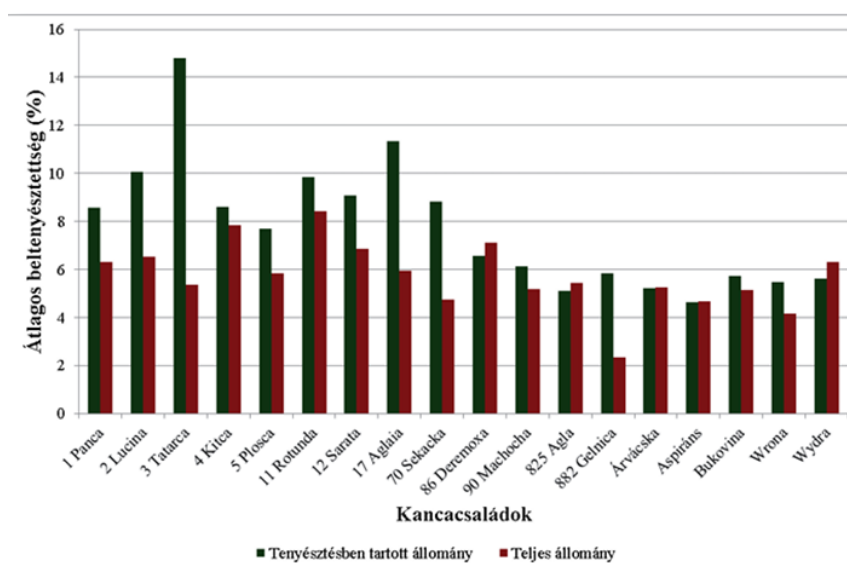
1989-től nagyobb számban alakultak meg kisebb magánménések, valamint hobbitenyészetek. Ezáltal vált egyértelművé, hogy a képzettség nélküli tulajdonosok, a nem génmegőrzés szabályai szerint való tenyésztési programot követték, ebből kifolyólag a fajta fejlődése és

genetikai diverzitás megőrzése, csak nemzetközi együttműködéssel valósulhat meg. A fajta nagyobb és genetikailag fontos populációi Lengyelországban, Romániában és Szlovákiában is megtalálhatók. Az országon átívelő tenyésztés koordinációját a Hucul International Federation irányítja. (Posta J. és mtsai, 2020) A tagjai a nemzeti tenyésztőszervezetek, azon belül az egyes országok ménesei: Kistapolcsány, Gladiszów, Odrzechova, Aggtelek.

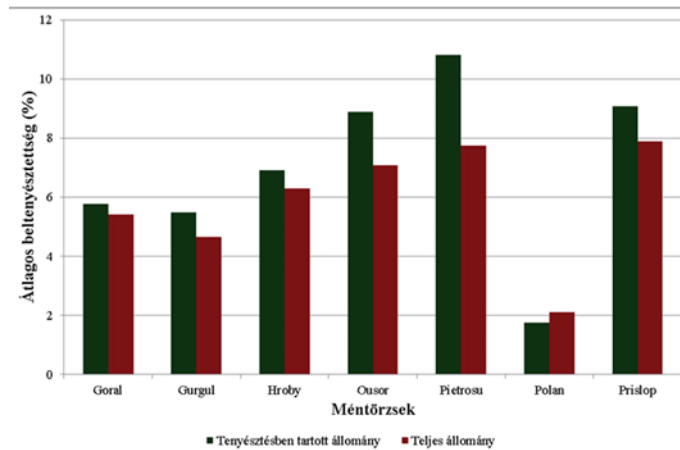
A beltenyésztési együttható arra mutat rá, hogy az egyed egy génhelyen két azonos alléllal rendelkezik, tehát egy olyan ősnak kell lennie a családfában, amely mind anyai és apai oldalon is megtalálható. A pozitív hatása az, hogy a tenyésztésben, azok a tulajdonságok rögzíthetők, amelyek kívánatosak. A génvédelem alatt álló állományok fenntartásánál féltő ok, hogy a genetikai variabilitás folyamatos veszteségével kell számolni.

Dr. Mihók Sándor vizsgálatai alapján a teljes populáció beltenyésztési együtthatója 5,65%, ami azt mutatja, hogy a teljes nemzedéket vizsgálva egyre nő a beltenyésztettség a fajta hazai állományában. (Mihók és mtsai, 2016) A kancacsaládokat és a törzseket megvizsgálva a legmagasabb értéket a 3 Tatarca kancacsalád szenvedte el, míg a törzseknél a legmagasabb beltenyésztési koefficiens a Pietrosu törzs mutatja. (Mihók,2016)

A

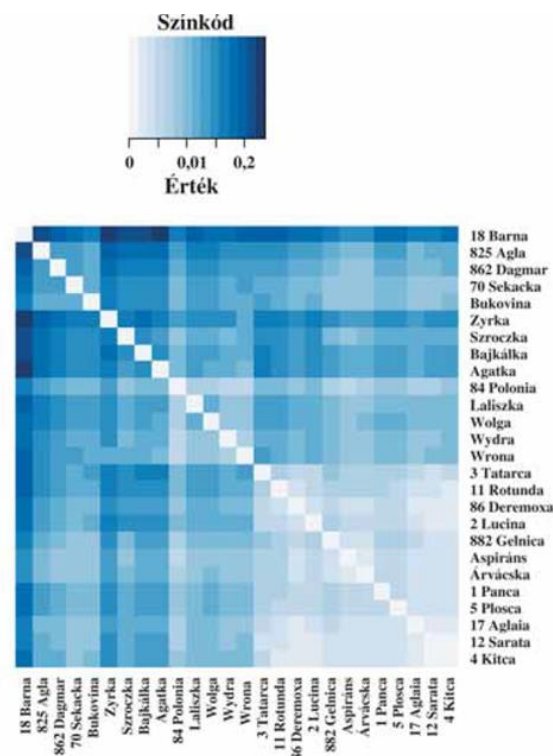

5. ábra: Az átlagos beltenyésztési koefficiens értékek kancacsaládok esetén (Mihók,2016)

6. ábra: Az átlagos beltenyésztési koefficiens értékek törzsek esetén (Mihók,2016)

A kancacsaládok közötti genetikai távolság elég változó, mivel a két legmagasabb létszámmal rendelkező hazai kancacsalád az Árvácska és az Aspiráns, mivel ezekhez a kancacsaládokhoz szinte genetikailag mindegyik kancacsalád közel áll. A genetikailag legtávolabbi családok a Zyrka és a 18 Barna kancacsaládok.

7. ábra: A kancacsaládok közötti Nei-féle genetikai távolságok (Mihók,2014)

2.5. A fajta törzsei

A fajta céltudatos tenyésztését három szakaszra oszthatjuk.

Az **I. szakaszból** (1856-1872), sajnos nincsenek információk fennmaradt törzsekről.

A **II. szakaszból** (1877 – 1914) több törzs is fennmaradt, a II. szakasz első felében született, Stirbul, Miksza, Taras, és Czeromosz, a második felében a máig fennmaradt törzsek a Halcsiban vásárolt Hroby és a bukovinai nép tenyésztéséből vásárolt Goral.

A **III. szakaszban** (1919 – 1992) újabb törzsek jelentek meg, elsőként Ousor, utána Pietrosu, valamint elkülönített törzsként említjük a Prislop vérvonalat, ami az Ousor törzs egyik oldalágából alakult ki. A lengyel tenyésztés is adott egy törzsalapító mént, ami a Polan névre hallgat. Az akkori Csehszlovákia tenyésztési munkájának is köszönhetjük az 1924-ben született Gurgul nevű mént, aki törzsalapító mén lett. (Mihók, 2014)

2.6. A fajta kancacsaládjai

A fajta identitását a kancacsaládok határozzák meg. A kancacsaládoknak az örökítésben is nagyon fontos szerepe van a hovatarozás mellett. A tenyésztő által kívánatos tulajdonságok megjelenése, a kancacsaládoktól vagy kancáktól függ, mivel az adott tenyészet típusát a kancák mindig hűebben fejezik ki, mint a mének. A megbízhatóan örökítő kancaállomány még a közepesnek minősített ménnel is gyorsabb tenyésztési előrehaladást ígér. Tudományosan bizonyított tény, hogy a közepes minőségű mént és jól örökítő kanca pároztatását a citoplazmatikus öröklődés adja. Mivel az ivarsejt egy sejtmagból és egy citoplazmából áll. A citoplazmában azon belül a mitokondriumban találhatóak olyan gének, amelyek olyan genetikai információt tartalmazó DNS-t tartalmaz, amely az egyedek szaporításakor az ivadéknak átadásra kerülnek. Tehát a kancák a mitokondriumban lelhető örökletes anyagot is átadja, míg a mének csak a sejtmagban tárolódó, örökítő anyagot. A citoplazmatikus öröklődés növeli meg a kancák értékét és támasztják alá a sok generációs kancacsaládok védelmének indokát. (A Gidrán lófajta tenyésztésének programja, 2008)

Az I. világháború sok értékes tenyészkancát felemészített. Az I. világháború után kialakult és fennmaradt kancacsaládok a méneskönyvek első kötetében, 1. Panca (1906), 2. Luciana (1912), 3. Tatarca (1913) , 4. Kitka (1910), 5. ploska (1926), 6. Paraska (1907), 10. Magura (1908), 11. Rotunda (1910), 12. Sarata (1913), 13. Slatina (1906), 17. Aglalia (1917), 19. Cacica (1917), 20. Marianca (1917), 21. Sulita (1917), 22. Parana (1917), 23. Putila (1917), 24. Laura (1917), 25. Anita (1917), 83. Arseneasa (1926), 84. Diana (1925), 85. Manaila (1924), 86. Deremoxa (1926) kancákat tekintik alapítóknak. (Mihók, 2008)

Magyarországon csak az Árvácska és az Aspiráns nevű kancák tudtak kancacsaládot alapítani.

Ezen kancacsaládok létszáma miatt veszélyeztetett kancacsaládok lettek: 70. Sekacka, 1. Panca, 862. Dagmar, 5. Plosca, Iveta, 882. Gelnica és Bukovina. (Mihók és mtsai, 2007).

2.7. A hucul ló legfontosabb ősei

A következő táblázat azon ősokeket mutatja be, akik a teljes állomány genetikai szerkezetéért felelős és nagyban befolyásolta azt. Összesen tíz egyedből két kanca található. A legjelentősebb lefedettséget 12,73% -os aránnyal Goral I. (Lu) mén teszi ki. A tenyészkancák közül a legjelentősebb családalapító kancák 3 Tatarca és 27 Gaina volt.

Egyed azonosítója	Ivar	Születési év	Variabilitás lefedtségének aránya [%]
Goral I (Lu)	1	1907	12,73
Hroby (Bukovina)	1	1895	8,03
3 Tatarca (Lu)	2	1913	7,84
Ousor (Lu)	1	1929	7,72
3139 Polan (Pol)	1	1984	4,76
Hroby VIII (Lu)	1	1933	4,73
162 Ousor 02-7 Turek (Murány)	1	1969	3,41
Pietrosu II (Lu)	1	1937	3,19
21 Gurgul (Top)	1	1927	2,98
27 Gaina (Lu)	2	1919	2,96

8. táblázat: A teljes állomány genetikai sokféleségéhez legnagyobb arányban hozzájáruló ősök (Mihók,2014)

A következő táblázat a referenciaállományt vizsgálja, ahol a látható tíz ős (mének) a huculpopuláció teljes génállományának a 68,22%-t mutatja. Jelenleg a hazai hucul állományon belül a legfontosabb mén Goral III., aki 14,17%-os génhányaddal rendelkezik.

Egyed azonosítója	Ivara	Születési év	Variabilitás lefedettségének aránya [%]
Goral III (Lu)	1	1926	14,17
3139 Polan (Pol)	1	1984	10,08
Hroby VIII (Lu)	1	1933	9,10
Ousor (Lu)	1	1929	8,68
Pietrosu II (Lu)	1	1937	5,96
162 Ousor 02-7 Turek (Murány)	1	1969	5,58
Pietrosu VIII (Lu)	1	1967	4,41
Hroby XXI (Lu)	1	1983	3,94
Hroby (Bukovina)	1	1895	3,31
Goral I (Lu)	1	1907	2,99

9. táblázat: A referenciaállomány genetikai változatosságához legnagyobb arányban hozzájáruló ősök (Mihók,2014)

2.10. A hucul fajta használata vagy hasznosítása napjainkban

Az Európai és a Kárpátok térségének kemény körülményei formálták ezen kisló, nagyon ellenálló és rendkívüli tulajdonságait. Nagy kitartással bírnak, könnyen kezelhetőek és nagyon jó teherbírásúak, ami alkalmassá teszi őket arra, hogy sokféle munkára és használatra alkalmasak.

Napjainkban Magyarország és Európa lótenyésztése teljesen átalakult. Az egykor mezőgazdasági és erdészeti munkában használt lovak tenyésztése a sport érdeke szerint történik. Bármely sportágról beszélünk, akár díjugratás vagy military, mindenhol a jó ugróképességű és munkakészségű lovakat keresik, A fiatal lovasok által kedvelt póni- és kislófajták között a megfogalmazott követelményeknek megfelel a hucul fajta.

A technika fejlődésével a hucul fajta tenyésztésében is átalakultak a tenyészcélok. A magyarországi hucul tenyésztésben fő cél az ősi jelleg megtartása, az értékmérő tulajdonságokra végzett szelekció, a kancacsaládok és a mén genológiai vonalak megtartása által a genetikai sokféleség a cél. Egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek a lovak sportteljesítményére is.

Mivel a hucul lovakat felhasználásuk alapján elég sokszínűnek mondhatjuk, alkalmasak többféle munkára. Sokan nagyon szeretik őket tereplovaglás vagy lovastúrák terén, mivel nagyon szilárd lábakon állnak a sziklás, meredek hegyi terepeken is kiválóan helytállnak. Kivételes kitartása és erős patái lévén hosszú időtartamú túrákra a legmegfelelőbb fajta.

A hucul ló nyugodt és kiegyensúlyozott természetének köszönhetően lovasterápiára is alkalmazzák őket. Nagyon sok elvárásnak kell megfelelniük mind személyiségileg mind fizikai tulajdonságokban, de mivel a hucul ló fajta egy kisló kategóriába tartozik, valamint, rendkívül barátságosak és toleránsak, ezért alkalmasak legfőképpen gyerekekkel, de felnőttekkel és különleges igényű személyekkel való munkára is alkalmasak. (Koltai és mtsai, 2020)

A fajtát természetvédelmi hasznosításra is használják Magyarországon és Lengyelországban. Magyarországon az Aggteleki Nemzeti Park egy különös hasznosítási módot is alkalmaz a huculoknál. Szívós természetük révén jól alkalmazkodnak a rideg tartási körülményekhez, ezáltal a nemzeti park olyan természetvédelmi területein, amelyek, nehezen megközelíthetőek, például a hegyi legelők, azok legeltetésre használják őket. Amely segíti a növényzet természetes állapotjának fenntartást és a biodiverzitás megőrzését.

2.11. Huculösvény

A mivel napjainkban a lovaglás művészetében a sportteljesítményre és a lovassportokra kerül a legnagyobb hangsúly. Ezáltal a hucul fajta egyedei számára létrehoztak egy hucul lónak megfelelő szabadidős versenykategóriát a Huculösvényt.

Viszonylag egy új használati módnak is tarthatjuk a huculösvényt. A gondolatot az adta, hogy a telivérekre és félvérekre alapozott vizsgálatok, tesztek, amit a tenyésztő vizsgán követelnek meg a lovaktól, nem adtak megfelelő eredményeket ennél a hegyi lófajtánál.

Ezáltal pár éve a Krakkói Egyetemen létrehoztak egy akadályversenyt, amely lehetővé tette ezen hegyi lófajta, a hucul ló teljesítményének a korrekt mérését. (irányíthatóság, biztosléptűség, megbízhatóság). Ez az akadályverseny néhány év alatt nagy népszerűsége tett szert a szülőhazájában és a környező hucul tartással és tenyésztéssel foglalkozó országokban. Nem csupán teljesítményvizsgálati rend részeként lett népszerű, hanem mint önálló sportesemény is. (Strachurska- Pieta- Jackowski 2006)

Ezt a versenyágot csak kifejezetten hucul fajtájú lovak számára találták ki és kizárólag csak a harmadik életévét betöltött, fajtatiszta, hucul lovak vehettek részt rajta.

Huculösvény pálya hossza 1- 15 km között változik. Ezt a pályát kell mind a lónak és lovasának, minél pontosabban és minél gyorsabban teljesítenie. Az iram egy nagyon fontos tényező, az akadályok és a terep nehézsége alapján, a pálya lovaglásának az idejét 120- 140 méter\perc között állapítják meg. (Hucul bajnokság 2023)

Mesterséges, illetve, természetes akadályok építik fel a pályát, amik nagyon pontos rálovaglást igényel, illetve a ló engedelmességének a mérésüül is szolgál. Egy tanulmány szerint a lovak kevesebb hibaponttal tudják végrehajtani a természetes akadályokat, úgy, mint a meredek leejtő vagy árok feletti palló. A legnehezebbek a mesterséges akadályok, a cikk-cakk, az engedelmességi ugrások, amelyeknél kevesebb, mint 60 %-os teljesítményt mértek. (Strachurska- Pieta- Jackowski 2006) A kategóriák akadályai egyenként mind 5 pontot érnek. Egyszeri vagy kétszeri megtagadás után 4 pontot kap a ló, illetve a lovas, viszont az akadály háromszori megtagadása kizárást von maga után.

2.11.1. Kategóriák:

A, B, C, D, és E kategóriák vannak a Huculösvényen belül, ezek közül az első négy az a kategória, amit Magyarországon is megrendezésre kerül.

A kategória: Gyermek kategória, a maximum lovas életkora 14 év lehet, a ló minimális életkora pedig 5 éves. Célja a gyerekek lovassportra és a szabadidő hasznos eltöltésére irányuló nevelés. Ebben a kategóriában a pálya hossza maximum 1000 méter lehet, amin maximum 15 akadály leküzdésével kell megküzdeni a kis lovasoknak. A 15 akadály közül 6 akadály kötelezően elhelyezendő, a fennmaradó akadályok a „Választahó akadályok listájáról” kerülnek kihelyezésre. A pallók maximális magassága 30 cm, ugrások nem lehetnek benne, a pálya csak zárt területen építhető. Az edző vagy segítő a pályán tartózkodhat, hanggal vagy szóval segíthet az akadályok leküzdésében.

B kategória: Célja a fiatal lovasok és lovak huculösvény sport kategóriára való felkészítésében. A pálya 1500- 2000 méter a távolsága, 16-20 akadályt kell leküzdeniük a lovasoknak, ezek közül 10 akadály kötelezően elhelyezendő, a fennmaradó akadályok pedig a „Választahó akadályok listájáról” választhatóak. Maximum 3 kombinált akadály létesíthető. A pallók magassága maximum 50 cm, az ugrások magassága maximum 60 cm lehet. A verseny pontos irama 160-250 méter\perc között kell legyen. Harmadik évét betöltött lóval lehet indulni a versenyen.

C kategória: Ez a kategória a klasszikus huculösvény versenyszám. Az ösvény hossza 2000-3000 méter, ezen a távon legalább 20 akadály leküzdésével kerül megrendezésre, amelyek közül 12 akadály kötelezően elhelyezendő és 8 akadály, amit a „Választható akadályok listájáról” kell választani, 5 pedig a pályaépítő által szabadon építhető. Az akadályok maximális magassága 70 cm, a pallók maximum magassága 1 méteres és a szélessége minimum 40 cm. A verseny irama 200-270 méter\perc között kell legyen. A ló minimum életkora három év lehet.

D kategória: Célja a klasszikus lovassportok irányába történő irányultság. A pálya 1000- 1500 méter hosszú, ahol 15 akadályt kell teljesíteni, ezek közül 7 akadály kötelezően elhelyezendő, a fennmaradt akadályok pedig a „Választható akadályok listájáról” választandók. A pályán kombinált akadályok létesíthetőek. A pallók maximális magassága nem szabályozott, az ugrások magassága maximum 90 cm. Ez a kategória hibaidős pontozású, öt évet betöltött lóval lehet csak indulni.

E kategória: Útmutató a lovassportok irányára felé a legextrémebb technikai akadályokkal. Ez a kategória Magyarországon nem megrendezésre. (Mihók,2016)

2.11.2. Akadályok:

A verseny szervezője új akadályokat is bevezethet, versenyenként maximum kettőt, melyeknek a leírását és a rajzát két hónappal a verseny időpontja előtt nyilvánosságra kell hoznia.

2.11.2.1. A pályán kötelezően felállított akadályok típusai: (Hucul bajnokság,2024)

1. Száraz vagy vizes árok feletti palló: durva felületű fa palló, minden síkban merev, aljzathoz rögzített.
2. Meredek lejárát: éles kövektől és tárgyaktól mentes alaptalajú természetes vagy mesterséges lejtő.
3. Billenő palló (10.ábra): durva felületű fa pallószerkezet.

10. kép: Billenő palló

4. Meredek kijárat: éles kövektől és tárgyaktól mentes alaptalajú természetes vagy mesterséges lejtő.
5. Alacsony átjáró: az alaptalajban stabilan rögzített három kapu, tetején elhelyezett rudakkal.
6. Átkelő vízen-gázlón: Természetes vagy mesterséges vizesárok, patak vagy folyószakasz. A fenék nem lehet mocsaras, nem feküdhethet éles kő a fenékén, gally és gyökér a patak beszorulásának elkerülése végett.

7. Zárható kapu (11. ábra): Egy szárnyas fa, vagy fémkapu, az alaptalajban erősen rögzített cölöpökön.

11. kép: Zárható kapu

8. Szűk átkelő, folyosó: a felületen párhuzamosan elhelyezett, szűk folyosót alkotó két fal, rúd, deszka, vagy szalmabála anyagból.
9. Ugrás: magasság 0,5 méter, szélesség 3-4 méter.
10. Rönkök: a felületen rendszertelenül szétszórt hasáb-fák, vagy tuskók.
11. Palló emelvényen: durva felületű fa palló szerkezet. Az egész szerkezet minden síkban merev, aljzathoz rögzített, elmozdulni nem tud. Az alaptalajon 3-4 helyen rögzítve.

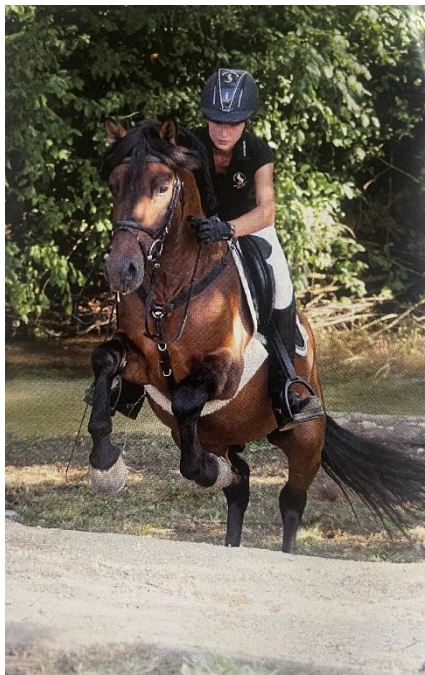

12. kép: Útvesztő

12. Útvesztő (12. ábra): Két párhuzamos vonal, ami az alaptalajtól megfelelő magasságban cikk-cakkban rögzített rúdból, gerendából áll, lehetővé téve a ló szabad fordulását.

2.11.3.2. Tetszőleges akadályok listája:

1. Szlalom kapu: egyszárnyas fakapu, az alaptalajba stabilan rögzített cölöpön. A ló szügyének nyomására a kilovaglás irányába kinyílik, egy rugó által záródik.
2. Keskeny út egyenesen: Két párhuzamosan elhelyezkedő leverhető rúdból áll.
3. Keskeny íves út, jobbra vagy balra: Az előző akadálytól ívességében és rögzítésében különbözik, ezzel nehezítve a feladatot.
4. Engedelmisségi ugrás (13.ábra): Rönkök, szalmabálák vagy két fatörzs egymáshoz képest 120 fokos szögben állítva.

13. kép: Engedelmisségi ugrás

5. Kiugrató gát: természetes vagy mesterséges gát. A szélei vízszintes gerendával, vagy deszkával egész hosszában úgy, hogy megtartsa alakját és helyzetét az összes versenyző átlovaglása során.
6. Leugrás Gátról: természetes vagy mesterséges gát. A szélei vízszintes gerendával, vagy deszkával egész hosszában úgy, hogy megtartsa alakját és helyzetét az összes versenyző átlovaglása során.
7. Cölöpök közötti szlalom: az alaptalajon stabil, egymástól legfeljebb 2 méter távolságra elhelyezett 6 db függőleges cölöp.

8. Hordókerülés (14.ábra): két- három méter hosszú rúd egyik vége rögzítés nélkül egy hordóra, a másik vége pedig a hordóval megegyező magasságú tartóoszlopra van helyezve. A lovasnak a rudat a tartóról felemelve körbe meg kell kerülnie a hordót úgy, hogy az ne csússzon ki a kezéből és a másik kezével a lovat irányítja.

14. kép: Hordókerülés

3. Anyag és módszer

Kutatásom alapjául vettem a magyarországi hucul lovak génmegőrzési programjának a pontjait, illetve a hucul lovak tenyésztési programját, szakirodalmi forrásokat.

Azonban fontosnak tartottam, hogy személyes tapasztalatokat is beleszőve, kellő figyelembe részesítsem, ennek érdekében személyesen látogattam meg különböző besorolású hucul tenyészeteket:

- Állami fenntartású tenyészet
- Magán tenyészet
- Sportegyesület
- Fajtát szerető és dolgozó személyek

A kutatásom során ezen tenyészetek és sportegyesületek vezetőinek tettem fel a kérdéseimet:

3.1. Vizsgálat helyszínei:

A Zalai – dombság területén található a Gyűrűsi Hucul ménes melynek alapítója és fenntartója Veres József. A ménes egyedszáma 70, ebből tenészkanca 55 egyed, illetve fedezőmén 6 egyed, herélt 9 egyed, valamint a csikók száma változó évenként 10-15 csikó születik. A tenyésztésük célja a génmegőrzés, illetve a területek kezelése, legeltetés, legfőképpen iskolalóként, túralóként és versenyzésre használják őket.

A Lászi – völgyön található hucul ménes alapítója és fenntartója Vida Piroska Tünde, melynek egyedszáma 20, ebből 15 kanca, amelyek közül 9 tenészkanca, 5 egyed herélt, illetve a csikók száma változó a legfrissebb adat alapján az idei csikók száma 5, fedező ménjük saját nincsen, más ménesnek a ménjeivel fedeztetnek. A tenyésztésüknek a célja a lovak értékesítése, de legfőképpen a területik kezelése, legeltetés.

Az Aggteleki Nemzeti Park, Jósvafői Hucul méneshez látogattam el, ami 1986-ban alakult meg Jósvafőn és mind a mai napig hazánkban ez az egyetlen és legnagyobb egyedszámmal rendelkező hucul ménes. A kanca ménes a csikókkal és a heréltekkel a Gergés-lápai legelőkön található, ahol 140 kanca található, ebből 85 egyed a tenészkanca, illetve 10 herélt. A csikók száma változó a legfrissebb adat alapján az idei csikók egyedszáma 8 darab. A Szin község mellett fekvő Csemer - völgyben találhatóak a ménesek, az egyedszámuk 62, ebből 22 egyed fedezőmén. A Jósvafői ménes tenyésztési célja legfőképpen a génmegőrzés, fajta fenntartása, valamint a természetvédelmi célú területkezelés.

A Sajókazai településen található kisebb ménes alapítója és fenntartója, valamint a Sajókazai Hucul Lovasudvar egyesület vezetője Balázs – Hartyán Nikoletta, a ménes egyedszáma 6, melyből 3 kanca, ebből 1 egyed tenyészkanca, 1 egyed herélt, illetve 1 mén, amely a fedezőmén is. Csikóik száma az idén 1 egyed. A tenyésztésük célja a fajtafenntartása, génmegőrzése.

A tenyésztés- és egyesület vezetőinek a következő célirányos kérdéseket tettem fel, ami a hucul lovak génmegőrzésén, illetve használatán alapszik:

- 1. Az alábbi ménes állami- vagy magán fenntartású?**
- 2. Hány egyed található a ménesben?**
- 3. Milyen személyes tapasztalatai vannak a hucul lovak tenyésztésével és gondozásával kapcsolatban?**
- 4. Mi a véleménye a hucul lófajtáról?**
- 5. Mennyire tartja sikeresnek a jelenlegi génmegőrzési programokat a hucul fajta esetében?**
- 6. Ön szerint melyek a legnagyobb kihívások a hucul lófajta tenyésztése során?**
- 7. Ön szerint hogyan lehetne javítani a hucul lovak génállományának megőrzésén?**
- 8. Mit gondol melyik kancacsalád a legkiemelkedőbb a fajtán belül és miért?**
- 9. Milyen célból hasznosítják\használják a hucul lovakat? Milyen szakágakban használják őket? Van személyes tapasztalata a használatával kapcsolatban?**
- 10. Mit gondol miért nem népszerű a hucul lófajta manapság? Hogyan lehetne népszerűsíteni a fajtát?**
- 11. Egyéb megjegyzés vagy tapasztalat, amit Ön fontosnak tart megemlíteni?**

4.Eredmények és következtetések

A tenyésztés- és egyesület vezetőktől kapott válaszokat, a fenti felsorolásnak megfelelően, kijegyzeteltem és összefoglaltam.

1. Az alábbi ménes állami- vagy magán fenntartású?

- A Gyűrűsi ménes alapítója és fenntartója Vörös József.
- A Lászi-völgyön található ménes alapítója és fenntartója Vida Piroska Tünde.
- Az Aggteleki Nemzeti Park vagyonkezelésében lévő ménes állami fenntartású, mely 1986-ban alakult meg. (Ádám László)
- A Sajókazán található ménes alapítója és fenntartója a Hucul lovasudvar egyesület vezetője Balázs-Hartyán Nikoletta.

Összegezve lényegesebben több magán fenntartású tenyészet, ménes található Magyarországon, mint állami fenntartású.

2. Hány egyed található a ménesben?

- A Gyűrűsi hucul ménes egyedszáma 70. (Vörös József)
- A Lászi-völgyben található ménes egyedszáma 20. (Vida Piroska Tünde)
- Az Aggteleki Nemzeti Park Jósvafői Hucul ménes egyedszáma 245. (Ádám László)
- A sajókazai Hucul lovasudvar egyesület egyedszáma 6. (Balázs-Hartyán Nikoletta)

3. Milyen személyes tapasztalatai vannak a hucul lovak tenyésztésével és gondozásával kapcsolatban?

- „Gyerekkorom óta ismerem a fajtát, lovaglom őket, lovasoktatásra használom a fajtát, túrákat megyünk velünk, huculösvény versenyeken veszünk részt és évente kb. 10-15 hucul csikónk születik.” (Vörös József)
- „A hucul fajta nagyon sok más fajtával ellentétbe, rendkívül alkalmazkodó, mondhatni „igénytelen” jószág.” (Vida Piroska Tünde)
- „A hucul ló egy zárt törzskönyvű fajta, aminek a tenyésztése kiemelt fontosságú Magyarországon.” (Ádám László)

- „Óvodás korom óta, csak a hucul. Az ANP hucul ménesénél ismertem meg ezt a fajtát igazán közlrol. Tanulmányaim során is folytattam ezt a szenvedélyt, a genológiai vonalak és kancacsalások eredetének feltárása mindig érdekelt, az eredeti tenyészcél rendkívül fontos! Nem szabad elmenni, sem a használhatatlan „sodrott póni”, sem pedig a kezelhetetlen idegrendszerrel bíró sportló irányába. A tetszetős küllem nagyon fontos! Támogatom a magasabb egyedek tenyésztésben tartását, hiszen régen is volt. Ezért tudták használni. Egy jó vérmérsékletű, biztosléptű, 140 cm marmagasságot meghaladó lovakat kell tenyésztésbe tartani.” (Balázs-Hartyán Nikoletta)

Össességében mindegyik tenyésztés- vagy egyesület vezető saját tapasztalata az, hogy a hucul ló egy rendkívül alkalmazkodó és ellenálló fajta, a tenyésztése nagyon fontos a mai Magyarországon, valamint fontosnak tartják, hogy olyan hucul lovakat kell bevonni a tenyésztésbe, aminek a marmagassága meghaladja a 140 centimétert.

4. Mi a véleménye a hucul lófajtáról?

- „Nagyon egyszerű lófajta, mind a tartása, mind a lovaglása. Családi lónak, első lónak csak ezt ajánlanám, egyszerűségében rejlik a nagyszerűsége. Személy szerint több, mint 30 hucul iskola lóval dolgozom aktívan, ennél jobb kezdő lovat nem tudok elképzelni. Nem ijedős, nem félénk, nem temperamentumos. Persze vannak élénkebb egyedek is, ők rendszeres résztvevői a huculösvény versenyeknek.” (Vörös József)
- „Rendkívül ellenálló és jól kezelhető ló” (Vida Piroska Tünde)
- „A hucul ló egy tanulékony, erős szervezeti szilárdsággal rendelkező fajta” (Ádám László)
- „Szerencsére egyre népszerűbb, azonban még mindig találkozok olyan emberekkel, akik „szörmók póninak” gondolják. Nagyobb lenne a kereslet, ha marketing nem ment volna el a gyerekló irányába, hiszen a hucul nem gyerek ló! A félvéreket tartó, használó lovasok körében sajnos ezért a használatos a „huculka” megnevezés, nem tartják egyenrangúnak a lovakkal. Szerintem a hucul egy megfizethető sport és hobbi ló, ami alapvetően felnöttek lova, de bátran felülhetnek a gyerekek is. Tartásra nem igényes, így az átlagos ember is megengedheti magának.” (Balázs-Hartyán Nikoletta)

Összegezve a válaszokat, a véleményük szinte megegyezik a vezetőknek, hogy egy rendkívül jó vérmérsékletű, nem ijedős lóról van szó. Szavaikból, véleményükből leszűrve nem kifejezetten egy gyerek lónak mondható, inkább felnőttek körébe ajánlják, de temperamentumuk miatt ügyesebb gyermek lovasok is eltudják lovagolni. Mivel nem egy nagy igényű fajtáról beszélünk, ezért mind tartásuk és gondozásuk nem jár nagy költségekkel, ami szintén erőteljesen a fajta mellett szól.

5. Mennyire tartja sikeresnek a jelenlegi génmegőrzési programokat a hucul fajta esetében?

- „Abszolút sikeresnek tartom. Nőtt a kancalétszám és a született csikók száma is. Tapasztalataink szerint a hucul fajta egyre népszerűbb itthon és külföldön egyaránt.” (Vörös József)
- „Azt gondolom, hogy a jó vérvonal kialakításában, megóvásában, nagy segítség lehet a szigorúbb tenyésztési rend.” (Vida Piroska Tünde)
- „A jelenlegi génmegőrzési programok, feladatok, részletes szakmai tervek alapján történik, aminek a legfontosabb eleme a génmegőrzés fajfenntartás.” (Ádám László)
- „A génmegőrzési programoknak köszönhetően az egyedszám jelentősen megnőtt, azonban ennek nem szabad a tenyésztés rovására mennie. Elképzelhető, hogy egyes lótartók bevételi forrásaként gondolnak a támogatásokra, így válogatás nélkül mindent tartanak, viszont a fajta fenntartásához sajnos még mindig szükség van rá! Ha az árak elérné a hasonló kategóriájú lovak eladási árát ezeket akár mellőzhetnénk is, de sajnos nem tartunk még ott.” (Balázs-Hartyán Nikoletta)

Összegezve a génmegőrzési programokat sikeresnek tartják, mivel ezáltal nőtt az egyedek száma. Viszont a hátránya az lett, hogy sokan csak plusz bevételi forrásként gondolnak erre a lehetőségre, aminek több előnytelen velejárója is van. Vagyis sok esetben nem válogatják meg, hogy milyen lovakat vonnak be a tenyésztésbe, nem szelektálnak, így ezáltal sok tenyészet nem céltudatos, szakmailag nem kellően alátámasztott.

6. Ön szerint melyek a legnagyobb kihívások a hucul lófajta tenyésztése során?

- „Legnagyobb kihívás a standard méreten belül maradni. Azonkívül a szelekció, hogy csak a készséges egyedek maradjanak tenyésztésben.” (Vörös József)
- „Az emberi tényezőket találom a legnagyobb kihívásnak. Magas szakmai háttérrel engedném csak a tenyésztést. Sok esetben a szakmaiatlanság okán csak szaporításról beszélünk.” (Vida Piroska Tünde)
- „A legnagyobb kihívás a tenyésztés során, hogy jegytelen és a hucul lófajta ismertető jegyeit hordozó lovat tenyészünk, ami megfelel a mai kor elvárásainak.” (Ádám László)
- „Fajtajelleget megtartva piacképes lovat tenyészteni. A korról haladni kell, de nem szabad más fajták irányába elmenni. A hucul egy mindenestül hegylő.” (Balázs-Hartyán Nikoletta)

A legnehezebb kihívás, mint minden tenyésztéssel kapcsolatban a standard méreten belül maradni. Továbbá a szakértők válasza alapján, hogy sok tenyésztéshez nem értő, szakmai tudással nem rendelkező személy kezd bele a tenyésztésbe, akiknek csupán a támogatások elnyerése a cél, így ezen esetekben csak szaporításról beszélhetünk. Továbbá a szakmai vezetők nagy kihívásként élik meg, hogy a fajtának megfelelő küllemi jegyekkel rendelkező hucul lovakat tudjanak tenyészteni.

7. Ön szerint hogyan lehetne javítani a hucul lovak génállományának megőrzésén?

- „Rendben van.” (Vörös József)
- „Szakmailag kimagasló emberek irányításával való tenyésztés útján.” (Vida Piroska Tünde)
- „A génállomány javítása a tenyésztésbe a lengyel, szlovák, cseh, Románia, együttműködésével lehetséges.” (Ádám László)
- „Több lelkes magánytenyésztővel, akik egy-egy jobb mén után elmennek a világvégre is, ha azaz ő irányaiknak megfelel. A nagyoknál sokszor a darabszám a lényeg (persze ez nem mindegyikre igaz).” (Balázs-Hartyán Nikoletta)

Összegezve mindegyik tenyésztés- és egyesület vezető nem sok hibát vél a génmegőrzésben, de úgy gondolják, hogy a javítás érdekében fontos lenne az együttműködés szakmailag kimagasló emberekkel, valamint mindenképpen fel kellene venni a szakmai kapcsolatot

külföldi méneselek tenyésztési vezetővel, szakembereivel, ezzel is frissítve a hucul lovak génállományát.

8. Mit gondol melyik kancacsalád az amelyik Ön szerint a legkiemelkedőbb a fajtán belül és miért?

- „A fajta egyedeinek legnagyobb része a lucinai 4-es és 12-es kancacsaládba tartoznak, illetve a jósvafői állomány az Árvácska és Aspiráns kancacsaládokból állnak, tehát tenyésztésben is és sportban is ezek vannak túlsúlyban.” (Vörös József)
- „A mi ménesünkben zömben Árvácska és Aspiráns kancacsaládba tartozó egyedek vannak.” (Vida Piroska Tünde)
- „Az Árvácska és Aspiráns kancacsaládból kerül a legtöbb legkiemelkedőbb egyedek.” (Ádám László)
- „A tenyésztés alapja a jó kanca. Ha jó az anya még egy közepes ménnél is nagyobb előrelépés lehetséges. (Mitokondriális öröklődés) Magyarország lóállományának nagy részét a két magyar az Árvácska és Aspiráns kancacsalád teszi ki. Fenotípusában az egyik legszebb. Használatában nekem leginkább a 12 Sarata lucinai család vált be legjobban. Saját lovaim Goral Suta és Ousor Vadóc.” (Balázs - Hartyán Nikoletta)

Összesítve a tenyésztésekben többféle kancacsalád egyedei is fellelhetőek, de a legtöbb egyedszámmal, a két magyar kancacsalád, az Árvácska és az Aspiráns teszi ki, akik fenotípusában a legszebbek. Azonban a ménesekben található lucinai 4-es és 12-es családok egyedei, valamint 12 Sarata lucinai család egyedei is - mint Ousor Vadóc és Goral Suta- akik használatukban válnak be jobban.

9. Milyen célból hasznosítják\használják a hucul lovakat? Milyen szakágakban használják őket? Van személyes tapasztalata a használatával kapcsolatban?

- „Családi lóként, hobbi lóként, iskolalóként, terápiás lóként használják leginkább. Aki versenyszerűen akar vele dolgozni, huculösvény versenyeken vesz részt. Én iskolalóként, túralóként és huculösvény versenyeken való részvételre használom a fajtát. Belovaglásuk egyszerű, huculösvény feladatokkal a többség gyorsan és könnyen megismerkedik, nem okoz nagy fejfájást új dolgokra rábírní.” (Vörös József)

- „A mi tenyészetünk egy gyermekcipőben járó gazdaság. Idén kezdünk el a lovakkal dolgozni. Nem kívánunk rájuk erőltetni semmit, mindenkit a képességei szerint tanítunk majd.” (Vida Piroska Tünde))
- „A hucul lovat a természetvédelmi célú területkezelés miatt hasznosítjuk, illetve fogathajtásban és huculösvényen versenyzünk velük.” (Ádám László)
- A lovak használata\ hasznosítása mára már átalakult. Az egykori hegyi málhás lóval a hucul gyerekek jártak iskolába, majd a Hegyivadász alakulatok szolgálati lova volt. Mi gyerekeket és felnőtteket egyaránt oktattunk rajta. Terepen és ugrópályán ugyanúgy használjuk. A nekik kifejlesztett huculösvényben a legjobbak, de mindezekon felül fogatban is nagyszerűen teljesítenek.” (Balázs-Hartyán Nikoletta)

A szakmai vezetők válasza alapján a hucul lovakat elsősorban családi lóként, hobbi lóként, iskolalóként, valamint terápiás célra használják. Ugyanakkor igénytelensége miatt területkezelésre is nagyon alkalmasak, valamint a nekik kifejlesztett huculösvényben való versenyzésre és fogathajtásban is előszeretettel használják őket. Belovaglásuk elég egyszerű, könnyen veszik az akadályokat.

10. Mit gondol miért nem népszerű a hucul lófajta manapság? Hogyan lehetne népszerűsíteni a fajtát?

- „Szerintem népszerű!” (Vörös József)
- „A hucul, nem egy divatos ló, azonban sokak számára szerelem. Az emberekhez több információt kellene eljuttatni arról, hogy mennyire ellenálló és jó természetű lovak, akiket gyermekeknek ajánlanék.” (Vida Piroska Tünde)
- „Fogathajtásra, huculösvényre, lovasíjászatra használjuk őket, személyestapasztalatom fogathajtásban van, ebben is egy kiemelkedő, kiválóan teljesítő fajta. Úgy gondolom, hogy ma Magyarországon éppen ellenkezőleg igen népszerű és keresett fajta a hucul.” (Ádám László)
- „Rossz volt a marketing, mert ez nem gyerekpóni. A huculösvény az eredeti formájában látványos verseny\ bemutató, amely meghozza a kedvet a fajtához.” (Balázs-Hartyán Nikoletta)

A vezetők szerint elég népszerű fajta, de rossz marketinggel sajnos el lett rontva a fajtáról szóló általános vélemény, mert kisebb mérete miatt így gyakran

gyerekpóninak gondolják. Ugyanakkor a válaszokat tekintve láthatjuk, hogy valójában egy, sok szakágban kiemelkedő fajtáról beszélünk.

11. Egyéb megjegyzés vagy tapasztalat, amit Ön fontosnak tart megemlíteni?

- „Nincs.” (Vörös József)
- „A hucul egy életérzés.” (Vida Piroska Tünde)
- „Jobban népszerűsíteni a fajtát, minél több versenyen és bemutatón való részvétellel.” (Ádám László)
- „Nem ajánlom azoknak a póni lovasoknak, akik kinővik és vesznek egy nagyobb lovat. A hucul egy életre a barátod lesz.” (Balázs-Hartyán Nikoletta)

A hucul lovat tenyésztők és egyesület vezetők tapasztalatai alapján, ez a lófajta a vérmérséklete és temperamentuma miatt, gyermek és felnőtt lónak is használható, ebbe beletartozik a lovas oktatás, a túralovaglás, a lovassport ágazatai, kifejezetten a huculösvény. Ugyanakkor a hucul ló nem kifejezetten gyermekeknek való lófajta, hanem az előzőleg felsorolt területeken kiválóan használható. Ezt támasztja alá a hucul ló rendkívüli ellenálló képessége, alkalmazkodása a szélsőséges viszonyokhoz is, továbbá a nyugodt temperamentuma.

A tenyésztés- és egyesület vezetők évente több csikó születéséről számolnak be, amely azt jelenti, hogy a fajta tenyésztése aktív, vagyis a génmegőrzési program jelenleg sikeres. Jelenleg is él a veszélye annak, hogy csupán gazdasági nyereség miatt történik a tenyésztés nem pedig szigorú szakmai szempontok alapján.

A Magyarországon élő hucul állományok nagy része, az Aspiráns és az Árvácska kancacsaládok közé tartozik, ezek a családok mutatják meg a fenotípusukban legjellemzőbbeket. Használat szempontjából a kiemelkedőbbnek vallják a lucsinai 4-es és 12-es kancacsaládokat, valamint a 12 Sarata kancacsaládot.

5. Következtetések és javaslatok

Szakedolgozatomnak a célja az volt, hogy a génmegőrzési támogatásban részesített, veszélyeztetett kategóriában lévő hucul kisló fajta, miért törpült el és vált népszerűtlenné a lovas személyek körében. A célkitűzésem volt továbbá az is, hogy mely kancacsaládok a legkiemelkedőbbek a fajtán belül és miért, melyek lehetnek azok, amelyek megállnák a helyüket a mai versenyszemlélet mellett.

A kutatásom eredménye nem mutat teljeskörű és teljesen átfogó képet, a magyarországi hucul tenyésztetek génmegőrzési tapasztalatairól, mivel az interjúra válaszolók köre eléggé szűkkörű lett.

A kapott válaszok alapján, azt a következtetést lehet levonni, hogy a hucul ló azért népszerűtlen a lovas szakma körében, mert igénytelensége és mérete alapján elsősorban a póni lovakkal teszik őket egyenértékűvé, elsődleges használatát a gyermekek körében helyezik. Így a mai versenyszemlélet alapján a magasabb testfelépítéssel rendelkező fajták kerültek előtérbe. Ugyanakkor a hucul fajta teljesítményének mérésére létrehozták a kifejezetten nekik szánt huculösvény versenyt, amely látványossága miatt meghozhatja a lófajta számára a megérdemelt népszerűséget gyermek és felnőtt lovasok körében egyaránt. Továbbá ez a lófajta sokoldalúsága miatt kiválóan alkalmas lehet, lovasterápiára, hobbicélra, és mivel a hucul fajta egy őshonos lófajta, azon szakmai réteg számára, akik tartásával és tenyésztésével foglalkoznak, gazdasági szempontból fontos lehet nekik ez a jellemzője (magyar őshonos lófajta) pénzbeli támogatás elnyerése céljából. A pónilóval való párhuzamba állítása a rossz marketing következménye lett, ezt azok a tenyésztők, akik életcélként foglalkoznak a hucul lovakkal, a saját erős elköteleződésük okán, jó marketing fogásokkal ellensúlyozhatják.

Javaslatok:

- Több huculösvény verseny szervezése
- Bemutatókon való részvétel
- Rendezvényeken való részvétel
- Lovas találkozók megszervezése belföldi és külföldi tenyésztők számára egyaránt

A dolgozatom továbbá kiterjedt a kancacsaládok vizsgálatára is, elsődlegesen arra, hogy mely kancacsaládok a legkiemelkedőbbek. A vizsgálatok alapján megállapítható, hogy mivel Magyarországon két magyar kancacsalád található legfőképp az Árvácska és Aspiráns, ezért a ménesekben is ez a kettő a legelterjedtebb. Kisebb egyedszámban megtalálhatóak további kancacsaládok is, mint pl.: 12 Sarata, 4-Lucsina, 12-Lucsina kancacsaládok.

6. Összefoglalás

Az Európai és a Kárpátok térségének kemény körülményei formálták ezen kisló, nagyon ellenálló és rendkívüli tulajdonságait.

Napjainkban Magyarország és Európa lótenyésztése teljesen átalakult. A fiatal lovasok által kedvelt póni- és kislófajták között a megfogalmazott követelményeknek megfelel a hucul fajta. A technika fejlődésével a hucul fajta tenyésztésében is átalakultak a tenyészcélok. A magyarországi hucul tenyésztésben fő cél az ősi jelleg megtartása, az értékmérő tulajdonságokra végzett szelekció, a kancacsaládok és a mén genológiai vonalak megtartása által a genetikai sokféleség a cél. Egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek a lovak sportteljesítményére is.

Mivel a hucul lovakat felhasználásuk alapján elég sokszínűnek mondhatjuk, alkalmasak többféle munkára. Sokan nagyon szeretik őket tereplovaglás vagy lovastúrák terén, mivel nagyon szilárd lábakon állnak a sziklás, meredek hegyi terepeken is kiválóan helytállnak. A hucul ló nyugodt és kiegyensúlyozott természetének köszönhetően lovasterápiára is alkalmazzák őket. Rendkívül barátságosak és toleránsak, ezért alkalmasak gyerekekkel, felnőttekkel és különleges igényű személyekkel való munkára. A fajtát természetvédelmi hasznosításra is használják Magyarországon és Lengyelországban. Magyarországon az Aggteleki Nemzeti Park egy különös hasznosítási módot is alkalmaz a huculoknál. Szívós természetük révén jól alkalmazkodnak a rideg tartási körülményekhez, ezáltal a nemzeti park olyan természetvédelmi területein, amelyek, nehezen megközelíthetőek, például a hegyi legelők, azok legeltetésre használják őket. Amely segíti a növényzet természetes állapotának fenntartást és a biodiverzitás megőrzését.

A mivel napjainkban a lovaglás művészetében a sportteljesítményre és a lovassportokra kerül a legnagyobb hangsúly. Ezáltal a hucul fajta egyedei számára létrehoztak egy hucul lónak megfelelő szabadidős versenykategóriát a Huculösvényt. Viszonylag egy új használati módnak is tarthatjuk a huculösvényt. A Krakkói Egyetemen létrehoztak egy akadályversenyt, amely lehetővé tette ezen hegyi lófajta, a hucul ló teljesítményének a korrekt mérését (irányíthatóság, biztosléptűség, megbízhatóság).

A dolgozatom célkitűzései az alábbi pontokban foglalhatóak össze:

- Miért törpült el és vált népszerűtlenné a hucul lófajta, a mai versenylovakkal szemben, és ezt hogyan lehet orvosolni.
- Mely kancacsaládok a legkiemelkedőbbek a fajtán belül.

A kutatási munkámat interjú alapján végeztem, amelyben a következő kérdéseket tettem fel szakmai tenyésztés- és egyesületvezetőknek.

1. Az alábbi ménes állami- vagy magán fenntartású?
2. Hány egyed található a ménesben?
3. Milyen személyes tapasztalatai vannak a hucul lovak tenyésztésével és gondozásával kapcsolatban?
4. Mi a véleménye a hucul lófajtáról?
5. Mennyire tartja sikeresnek a jelenlegi génmegőrzési programokat a hucul fajta esetében?
6. Ön szerint melyek a legnagyobb kihívások a hucul lófajta tenyésztése során?
7. Ön szerint hogyan lehetne javítani a hucul lovak génállományának megőrzésén?
8. Mit gondol melyik kancacsalád a legkiemelkedőbb a fajtán belül és miért?
9. Milyen célból hasznosítják/használgják a hucul lovakat? Milyen szakágakban használják őket? Van személyes tapasztalata a használatával kapcsolatban?
10. Mit gondol miért nem népszerű a hucul lófajta manapság? Hogyan lehetne népszerűsíteni a fajtát?
11. Egyéb megjegyzés vagy tapasztalat, amit Ön fontosnak tart megemlíteni?

A kérdésekre kapott válaszokat, kérdésenként összegeztem, majd ezek alapján levontam a megfelelő következtetéseket és javaslatokat tettem a kutatási céljaim alapján.

A válaszok alapján kimondható, hogy a fajta iránti elkötelezettség nagyon magas, de a tenyésztést több dolog is nehezíti. Itt elsődlegesen említeném meg az elsősorban a gazdasági szempontú tenyésztést, amelynek nagy veszélye, hogy nem a tenyésztési szabályzat és a génmegőrzési program alapján történik, ezért itt szaporításról is beszélhetünk, nem pedig szakmailag kijelölt párosításokról. Probléma még a nem megfelelő szelekció és a fajta nem megfelelő megítélése, pónilóval való párhuzamba vétele.

A jövőre nézve fontos javaslat lehet, hogy a hangsúlyt a célirányos, szigorúan szakmai szempontok alapján, génmegőrzési célok szerint végezzék a tenyésztést, ehhez jó alapot adhat az, hogy a hucul lófajta magyar őshonos lófajta, így a tenyésztési célokat pályázati támogatásokból is meg lehet valósítani. Továbbá segítség lehet a tenyésztésben a külföldi tenyésztőkkel való kapcsolattartás.

A tenyésztés mellett a dolgozatomban vizsgáltam azt a lehetőséget, amely még jobban népszerűsíti a hucul lófajtát. Ennek az egyik legkiemelkedőbb területe a huculösvény verseny, amelyet kifejezetten ennek a lófajtának hoztak létre, teljesítményének mérésére, teljes mértékben figyelembe véve ezen lófajta adottságait. Javaslatokat tettem a megismert válaszok

alapján különböző marketing lehetőségekre, amelyek tovább népszerűsítik ezt a rendkívül sokoldalú lófajtát.

Javaslatok:

- Több huculösvény verseny szervezése
- Bemutatókon való részvétel
- Rendezvényeken való részvétel
- Lovas találkozók megszervezése belföldi és külföldi tenyésztők számára egyaránt

Magyarországon a tenyésztők válaszait alapul véve, megállapítható, hogy kettő kancacsalád a legkiemelkedőbb, az Aspiráns és az Árvácska kancacsaládok, akik fenotípusukban hozzák legjobban a hucul jelleget. Elenyésző számban, de más kancacsaládok is megtalálhatóak a tenyészetekben, ilyenek a 12 Sarata, a lucsinai 4-es és 12-es kancacsaládok, amelyek sporthasználatban kiemelkedőbbek a többi kancacsalád egyedei közül.

7. Irodalomjegyzék

1. **Aggteleki Nemzeti Park Igazgatósága (2016):** *Hucul az Aggteleki-karszton*, Aggteleki Nemzeti Park Igazgatósága.
Elérhető:
<https://anp.hu/content/images/HUCULOK%20AZ%20AGGTELEKI%20KARSZTON-LexB4xalf.pdf>
(Letöltés dátuma: 2024.10.03.)
2. **Stachurska A., - Pięta M. - Jackowski M., - Tarnawa-Wójciga A. (2006):** *Wójciga, Difficulty of Obstacles at Hucul Pat*, Electronic Journal of Polish Agricultural Universities, Vol. 9, Issue 4.
Elérhető: <http://www.ejpau.media.pl/volume9/issue4/abs-09.html>
3. **Bodó I. (2011):** *Háziállatok génvédelme*, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó
4. **Mihók S. (2006):** *A hucul ló monográfiája, génmegőrzése*, Debrecen
5. **Mihók S. (2007):** *A póniló és a kisló*, Budapest, Mezőgazda Kiadó
6. **Mihók S. (2011):** *Hucul Méneskönyv I–II–III. kötet*, Debrecen, Póni- és Kislótenyésztők Országos Egyesülete
7. **Mihók S. (2014):** *A hucul*, Budapest, Mezőgazda Kiadó
Elérhető: https://www.ponieskislo.hu/_data/_vfs/hucul.pdf
(Letöltés dátuma: 2024.11.01.)
8. **Mihók S. (2016):** *Fajtafenntartás, génmegőrzés, lóhasználat (változás)* Debrecen, Póni és Kislótenyésztők Országos Egyesülete
Elérhető: https://www.ponieskislo.hu/_data/_vfs/fajtafenntartas-genmegorzes-lohasznalat.pdf
9. **Mihók S. – Horny M. – Bodó I. (2007):** *Genetic structure of Huzul horse breed based upon maternal families*, *Institut für Biologische Landwirtschaft und Biodiversität der Nutztiere kiadványa, Dage ne konferenciáról*
10. **Mihók S. – Somogyvári E. – Posta J. (2016):** *Some population genetics parameters of the present Hungarian Hucul Horse population*, *Acta Agraria Debreceniensis*, No. 69, 15–22 o.
Elérhető: <https://dea.lib.unideb.hu/items/10c63435-54ae-4ff3-a141-ddaa3805509c/full>
11. **Mihók S. – Somogyvári E. – Posta J. (2020):** *Historical Changes and Description of the Current Hungarian Hucul Horse Population*, *Animals*, 10(7), 1242
Elérhető: <https://www.mdpi.com/2076-2615/10/7/1242>
12. **Hackl E. (2016):** *Az Erdős-Kárpátok hegyi lova HUCUL*, Budapest, Póni- és Kislótenyésztők Országos Egyesülete
13. **Hucul bajnokság (2024):** *A Hucul bajnokság szabályzata*,
Elérhető: https://www.ponieskislo.hu/_data/_vfs/hucul-losvenymbszab.pdf

14. **Hucul Tenyésztési program (2020):** *Hucul tenyésztési program*
Elérhető: https://www.ponieskislo.hu/_data/_vfs/hucul-tenyprog-2020
15. **Koltai B. – Devosa I. – Tiszai L. – Nagy M. (2020):** *A lovak rejtett szerepe a lovasterápiás munkában*, Gradus, 7(3), 103–109 o.
Elérhető: https://real.mtak.hu/122584/1/2020_3_ART_005_Koltai.pdf
16. **Lovas Nemzet (2012):** *Vigyázz, kész, rajt – Huculösvény!* Lovas Nemzet, 2012. szeptember, 28–30 o.
Elérhető: http://regi.anp.hu/uploads/articles/file/Hucul/anp_junior_in_2012_04.pdf
17. **Pasternak M. (2013):** *Characteristics of Hucul horse colour with regard to genetic aspects*, Vol. 51, No. 4, 96–105 o.
Elérhető: <https://www.cabidigitallibrary.org/doi/full/10.5555/20143110657>
18. **Periskin K. (2010):** *A Kárpát-medence avar és honfoglalás kori lóállományának archeogenetikai elemzése*, PhD értekezés, Szegedi Tudományegyetem, Szeged
19. **Somogyvári E. (2019):** *A hucul lófajta populációgenetikai értékelése*, PhD értekezés, Debreceni Egyetem, Állattenyésztési Tudományok Doktori Iskola, Debrecen
20. **Sziszkosz N. – Kusza Sz. – Jávor A. – Mihók S. (2014):** *A hucul kancacsaládok azonosítása mtDNS markerrel*, Agrártudományi Közlemények, 2014/57. Elérhető: <chrome-extension://efaidnbnmnibpcajpcglclefindmkaj/https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/e04bfb6e-bdaa-4f39-9fb9-2fetc439cf42/content>
21. **Tenyésztési program és szabályzat (2008):** *A gidrán lófajta tenyésztési programja*,
Elérhető: <https://gidranegyesulet.hu/tenyesztesi-program-es-szabalyzat/>
22. **Védett őshonos mezőgazdasági állatfajták megőrzésének, fenntartásának tenyésztési programja:** *A hucul lófajtának a 123/2005. (XII.27.) FVM és a 93/2008. (VII.24.) FVM rendelet alapján egységes szerkezetbe foglalt tenyésztési programja*
23. **„A hucul bajnokság” (2023):** *A hucul bajnokság alapszabálya*,
Elérhető: <https://huculosveny.gyurusimenes.hu/wp-content/uploads/2023/06/Huculosveny-alapszabaly.pdf>
24. • <https://felvidek.ma/2013/08/27/hucul-lovakkal-indul-tura-aggtelektrol-lengyelorszagba/> (2013)
25. • <https://hucul.gportal.hu/gindex.php?pg=20932414>

8. Ábrák jegyzéke

1. kép: Miksza mén, (Mihók, 2014).....	7
2. kép: Goral X-20 Káplár (Mihók,2014).....	12
3. kép: Hroby Bryf feje	13
4. kép: Hroby Csatár, a fajta szinte minden küllemi jegyét magán viselő mén (Mihók,2014).....	14
5. ábra: Az átlagos beltenyésztési koeficiens értékek kancacsaládok esetén (Mihók,2016)	16
6. ábra: Az átlagos beltenyésztési koeficiens értékek törzsek esetén (Mihók,2016).....	17
7. ábra: A kancacsaládok közötti Nei-féle genetikai távolságok (Mihók,2014).....	17
8. táblázat: A teljes állomány genetikai sokféleségéhez legnagyobb arányban hozzájáruló ősök (Mihók,2014)	19
9. táblázat: A referenciaállomány genetikai változatosságához legnagyobb arányban hozzájáruló ősök (Mihók,2014).....	20
10. kép: Billenő palló.....	24
11. kép: Zárható kapu.....	25
12. kép: Útvesztő.....	25
13. kép: Engedelmisségi ugrás.....	26
14. kép: Hordókerülés.....	27

Nyilatkozat szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függelék: A MATE egységes szakdolgozat / diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

4.2. sz. melléklete: Nyilatkozat a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről (módosítva: 2025. október 16.)

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve:

SZEGŐ ESTER

A Hallgató Neptun kódja:

PADISO

A dolgozat címe:

Hírcsok mint magyar őshonos fajta genetikájának és használatának napjainkban

A megjelenés éve:

2025

A konzulens intézetének neve:

Állattenyésztési Tudományok Intézete

A konzulens tanszékének a neve:

Állattenyésztési - technológiai és állatgyógyászati Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem. Továbbá kijelentem, hogy a dolgozat elkészítése során alkalmazott mesterséges intelligencia-eszközök (pl. szöveggenerálás, nyelvi javítás, fordítás, adatelemzés) használata nem helyettesítette a saját kutatási és alkotói munkámat, azok alkalmazását a források között vagy a módszertani részben feltüntettem, és a szakmai-etikai elvárásoknak megfelelően jártam el.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitóri rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitóri rendszerében.

Kelt: 2025 év november hó 08 nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

Konzulensi Nyilatkozat

NYILATKOZAT

Szegő Eszter (hallgató Neptun azonosítója: PADISO) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: 2025 év november hó 09. nap

belső konzulens

---

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.

MI Nyilatkozat

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	Szegő Eszter
Neptun-kódja:	PADISO
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	☒ BSc/BA ☐ MSc/MA ☐ Doktori (PhD) ☐ Egyéb: .....
Tantárgy neve/kódja*:	
A munka címe:	Hucul, mint magyar őshonos fajta génmegőrzése és használata napjainkban

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!)

- A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.
(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)
- B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.
(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrekció, ötletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét promptok és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg vonatkozik)

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a felhasznált kulcsfontosságú promptok és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka mellékletében való csatolása szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz	MI-neve,	Az érintett fejezet / ábra / táblázat	A prompt-naplót tartalmazó

verziója, elérhetősége	pontos sorszáma	melléklet bejegyzésének sorszáma

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pl. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

.....

.....

.....

.....

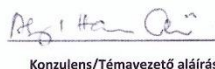
4. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben kritikailag felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségéért és tudományos helytállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt: Gödöllő, 2025. november hó 10. nap

Hallgató aláírása

Konzulens/Témavezető aláírása

Köszönet nyilvánítás

Köszönetemet fejezem ki témavezetőmnek, Abayné Dr. Hamar Enikő egyetemi docensnek, szakdolgozatom készítése során nyújtott segítségéért és a kutatásom elvégzéséhez nyújtott segítségért.

Köszönöm a tenyésztés- és egyesületvezetőknek, Vörös Józsefnek, Vida Piroska Tündének, Ádám Lászlónak és Balázs-Hartyán Nikolettának a munkám elvégzéséhez nyújtott segítségüket.